

La Guerra Civil (1936-1939)

Podem arribar a considerar que els militars revoltats al juliol de 1936, van justificar la insurrecció amb una raó bàsica: salvar Espanya d'una imminent dictadura comunista. Els militars van aprofitar que durant la primavera de 1937, Espanya estava patint un deteriorament important de l'ordre públic, davant el qual, el govern republicà no va actuar amb prou fermesa i duresa. Aquesta situació va contribuir a radicalitzar la divisió social i ideològica del país.

Ara si, un cop hem explicat breument alguns dels precedents que van portar l'esclat de la Guerra Civil Espanyola, és important fer referència als governs del Front Popular. Després de les eleccions del 18 de febrer de 1936, el president de la República, Niceto Alcalá Zamora, va encarregar la formació de govern a Manuel Azaña, el qual va començar a aplicar el programa del Front Popular, que es basava en quatre eixos principals: **la reforma agrària, la intensificació de la política educativa, l'amnistia dels presos polítics i el restabliment de la Generalitat a Catalunya i l'impuls definitiu per aprovar els estatuts d'autonomia del País Basc i Galícia.**

Però a partir de la primavera de 1936, Azaña no va poder evitar el deteriorament progressiu de l'ordre públic, que es va manifestar de tres maneres: **la violència al camp, els conflictes laborals i els atemptats polítics.** Un exemple d'aquests atemptats va ser l'assassinat de José Calvo Sotelo, diputat i dirigent monàrquic del partit Renovación Espanyola. D'altra banda, durant aquest període, la radicalització política i social per part dels dos bàndols es va intensificar. En el sector de la dreta, es va constatar un augment de les activitats violentes de la Falange Espanyola i de les Jons. Aquesta violència va comportar la persecució legal del partit i, fins i tot, l'empresonament del seu líder, José Antonio de Rivera.

En el sector d'esquerres, es va patir una radicalització política, en especial, en sectors del PSOE i la CNT. A Catalunya en particular, la radicalització política va portar a la fusió d'alguns partits petits d'esquerres, com per exemple, la formació al setembre de 1935 del POUM (Partit Obrer d'Unificació Marxista), dirigit per Maurín i Nin.

El 23 de juliol de 1936, es va fer públic la creació del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC).

Així doncs, un cop he explicat la radicalització social i política, és important fer una breu referència a la conspiració militar que va portar a terme l'aixecament dels militars en contra la República. La conspiració més destacada per part dels militars espanyols va ser la de la nit de les eleccions del febrer de 1936, segons la qual, quan es va conèixer el triomf electoral del Front Popular, el general Franco, cap de l'Estat major, va proposar la declaració de l'Estat de guerra, encara que no va arribar a bon port i va ser enviat a la perifèria, junt amb altres militars col·laboracionistes.

No va ser fins el més d'abril de 1936 on el general Mola va elaborar un pla colpista més consistent, que obtindria la confiança de tots els moviments antirepublicans. El cop d'Estat estava preparat per ser una acció ràpida, en pocs dies i utilitzar la violència necessària per triomfar. Estava previst per a finals de juliol, però l'assassinat de Calvo Sotelo va dinamitzar el cop. Així mateix, la revolta militar es va iniciar a Melilla el 17 de juliol de 1936, poc després, Franco ja volava al Marroc i es posava al capdavant de l'exèrcit espanyol. El 18 de juliol es va declarar l'Estat de guerra.

Les fases militars de la guerra

Les fases militars de la guerra van estar dividides **en tres fases principals**:

La primera fase, del juliol al desembre de 1936. El primer objectiu principal dels insurrectes, era conquerir Madrid. Un cop Franco es va traslladar a Espanya, aquest va entrar amb les tropes revoltades per Còrdova i Granada, i des de Sevilla, es va dirigir a Madrid. Però, en quan Franco va arribar pràcticament a la capital, es va trobar una eficaç defensa dels republicans. No obstant això, el govern de la República es va traslladar a València. Les milícies catalanes es van dirigir cap al front d'Aragó i van ocupar algunes poblacions.

La segona fase militar: de la batalla del Jarama a la batalla de l'Ebre. (gener de 1937-novembre de 1938). Durant la segona fase de la guerra, les tropes insurrectes van intentar de nou la conquesta de Madrid, però de nou van fracassar. Davant la impossibilitat de conquerir la capital, Franco va decidir la conquesta de Màlaga i eliminar el front del Nord. La majoria de ciutats andaluses van caure ràpidament. L'ocupació al nord va ser molt més difícil degut a la resistència obrera i popular, especialment a Bilbao i a Astúries.

Al desembre de 1938, les tropes republicanes van llençar una ofensiva contra Terol. Al febrer del següent any, les tropes franquistes van tornar a ocupar la ciutat. És important remarcar que el govern de la República, el 31 d'octubre de 1937, es va traslladar de València a Barcelona. Així mateix, el 3 d'Abril de 1938, Franco va ocupar les primeres terres catalanes, entre elles, Lleida. Paral·lelament a aquesta entrada de Franco a Catalunya, el 15 d'Abril, les tropes insurrectes van arribar a Vinaròs, al nord del país Valencià.

L'exèrcit republicà, amb l'armament millorat, va preparar una ofensiva a la zona de l'Ebre. Malgrat les victòries inicials de l'exèrcit republicà, la contraofensiva franquista va fer recular l'exèrcit republicà a l'altre banda de l'Ebre. La batalla de l'Ebre va acabar el 15 de novembre de 1938 i es va caracteritzar per ser una de les batalles més sagnants en tota la història espanyola i una batalla de grans dimensions a nivell de morts (50.000 per cada bàndol).

La tercera i última fase militar: de l'ocupació de Catalunya a la rendició final (desembre de 1938 - 1 d'abril de 1939). El 23 de desembre de 1938, Franco va donar l'ordre d'iniciar l'ofensiva final contra Catalunya per Tremp i Seròs. L'exèrcit revoltat va anar ocupant tot Catalunya de manera progressiva. El 15 de gener de 1939 va entrar a Tarragona; el 26 a Barcelona; el 4 de febrer a Girona. Així doncs, el govern republicà, el basc i el català van passar la frontera amb milers de persones que fugien. El 28 de febrer de 1939, Manuel Azaña va dimitir com a president de la República. La guerra ja estava perduda i el general Francisco Franco no va admetre res més que la rendició sense condicions.

Des del punt de vista militar, s'ha considerat que les tropes republicanes podrien haver resistit uns mesos més, però des del punt de vista humà, la desmoralització de les tropes, de la població civil, i fins i tot, d'alguns caps militars, van precipitar els esdeveniments. El 28 de març les tropes franquistes van ocupar Madrid. L'1 d'Abril de 1939 la guerra havia acabat.

D'altra banda, quan parlem de les rereguardes de la Guerra Civil, em refereixo a les transformacions tant polítiques, socials i econòmiques dels dos bàndols durant el transcurs de la guerra. A la rereguarda republicana, les derrotes militars republicanes dels primers mesos van evidenciar la necessitat de formar un govern central d'unitat. José Giral va dimitir com a president del govern i va ser substituït per Largo Caballero, el qual va governar des del setembre de 1936 fins al maig de 1937. Largo Caballero va formar un govern d'unitat integrat per socialistes, sindicalistes, republicans, comunistes i dos nacionalistes.

Hem de tenir en compte que, la crisi política a la rereguarda republicana es va precipitar arran dels fets de maig de 1937 a Barcelona, segons el qual, del 2 al 7 de maig va tenir lloc un enfrontament armat a la ciutat entre les forces anarcosindicalistes i el POUM, d'una banda, i les forces d'ordre públic de la Generalitat i militants del PSUC i de la UGT per una altra. Aquests fets van suposar la supressió de les competències sobre seguretat de la Generalitat en favor del govern de la República.

Manuel Azaña, davant d'aquests conflictes, es va veure obligat a destituir a Largo Caballero i encarregar la formació d'un nou govern al socialista Juan Negrin. Negrin es va mantenir al càrrec fins al final de la guerra gràcies al suport de bona part del PSOE i del PCE.

D'altra banda, a la rereguarda insurrecta, ningú discutia la supremacia militar de Francisco Franco, però en el terreny polític existien certes discrepàncies entre la Falange Espanyola i de las JONS amb la Comunió Tradicionalista, monàrquica i amb un pretendent carlí a la corona, Xavier de Borbó. Aquestes tensions van desencadenar en un gran enfrontament que va causar alguns morts. Arran d'aquest fet, Franco, el 19 d'abril de 1937 va promulgar un decret d'unificació, segons el qual, només existiria un partit únic a l'estil feixista, la Falange Espanyola Tradicionalista i de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista (FET I DE LAS JONS). Així doncs, Franco tancava el cercle del seu poder absolut.